OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Katja Repo

Lausunto

10.10.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi esitutkintalain 3 luvun 11 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 a §:n ja 5 luvun 13 §:n muuttamisesta (HE 144/2022 vp)

1 Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia. Esityksen tavoitteena on nopeuttaa lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyä. Esityksessä ehdotetaan, että esitutkinta olisi toimitettava kiireellisesti, jos epäillään alle 18-vuotiaaseen kohdistunutta seksuaalirikosta taikka alle 18-vuotiaan henkeen, terveyteen, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan kohdistunutta rikosta. Myös syyttäjän tulisi näissä tapauksissa ratkaista kiireellisesti, nostaako hän syytteen, sekä nostaa syyte viivytyksettä. Tuomioistuimessa pääkäsittely olisi näissä tilanteissa aloitettava 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta. Ehdotukset vastaisivat pääosin voimassaolevia säännöksiä alaikäisiä epäiltyjä ja syytettyjä koskevien rikosten käsittelystä.

2 Asian valmistelu

Esitys perustuu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintöön (Rikosprosessin tehostaminen, OMML 2022:14). Mietintö on valmisteltu pääministeri Sanna Marinin

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

hallitusohjelman pohjalta. Hallitus on edellyttänyt toimenpiteitä muun muassa rikosasioiden käsittelyn nopeuttamiseksi ja haavoittuvassa asemassa olevien uhrien oikeuksien turvaamiseksi. Työryhmän tehtävänä oli arvioida keinoja tehostaa rikosprosessia ja esitutkintalain muutostarpeita. Tavoitteena oli tehostaa ja nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä.

Työryhmän mietinnöstä annettiin 53 lausuntoa. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (OMML 2022:37). Työryhmän ehdotuksiin suhtauduttiin lausuntopalautteessa pääosin myönteisesti. Lapsiin kohdistuvien rikosten kiireellistä käsittelyä koskevien ehdotuksien osalta useat lausunnonantajat korostivat riittävien resurssien turvaamisen tärkeyttä, jotta uudistus voidaan toteuttaa. Jatkovalmistelussa esitystä on muokattu lausuntopalautteen perusteella.

3 Esityksen vaikutukset

Esityksen tarkoituksena on nopeuttaa lapsiin kohdistuvien rikosasioiden käsittelyä. Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla lyhennettäisiin lapsiin kohdistuvien rikosten kokonaiskäsittelyaikoja. Tällä tavalla parannettaisiin lapsiuhrien asemaa rikosprosessissa ja tehostettaisiin lapsien suojelua rikoksien haitallisilta vaikutuksilta. Esityksellä huolehdittaisiin niiden lainsäädäntömuutosten tekemisestä, joiden tarpeen eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan lapsiin kohdistuvien rikosten pitkistä käsittelyajoista (EOAK/5625/2020) nostanut esiin. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn kestoon on kiinnitetty huomiota myös muun muassa EU:ssa sekä useissa kansainvälisissä järjestöissä.

Esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset tarkoittaisivat, että poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten tulisi käsitellä merkittävä osa lapsiin kohdistuvista rikosasioista kiireellisesti. Muutokset eivät tarkoita tällaisten rikosasioiden lisääntymistä. Näiden rikosasioiden käsittelyn priorisointi vaikuttaa kuitenkin viranomaisten toimintaan, sillä kiireellinen käsittely tulee ottaa huomioon järjestettäessä viranomaisten työskentelyä. Ilman resurssilisäyksiä muutoksilla olisi muiden rikosasioiden käsittelyä viivästyttävä vaikutus.

Esityksestä aiheutuisi vuonna 2023 valtiontaloudelle menolisäyksiä Syyttäjälaitoksen toimintamenoihin 238 000 euroa, tuomioistuinten toimintamenoihin 326 000 euroa ja poliisin toimintamenoihin 565 000 euroa. Vuodesta 2024 alkaen ehdotuksista aiheutuvat menolisäykset olisivat vuosittain 4,315 miljoonaa euroa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

4 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan lokakuussa 2023. Voimaantulo edellyttää riittävän ajan varaamista lainsäädännön täytäntöönpanotoimiin.

5 Toimenpidealoite 94/2022 vp

Hallituksen esityksen kanssa samanaikaisesti eduskunnan käsiteltävänä on toimenpidealoite 94/2022 vp. Toimenpidealoitteessa tuodaan esiin erityisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten käsittelyaikojen pidentyminen viime vuosina ja pitkien käsittelyaikojen aiheuttamat ongelmat. Toimenpidealoitteen mukaan alaikäisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin tulisi yhteiskunnassamme panostaa enemmän suhteessa muihin rikoslajeihin. Alaikäisiin kohdistuvat rikokset tulisi käsitellä ilman viivytyksiä ja huolehtia siitä, että käsittelyajat eivät muodostu kohtuuttoman pitkiksi.

Toimenpidealoitteessa ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin nopeuttaakseen alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten käsittelyaikoja.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia, joiden tarkoitus on varmistaa rikosasian kiireellinen käsittely muun muassa lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Tavoitteena on lyhentää näiden rikosten käsittelyaikoja. Siten hallituksen esitys vastaisi osaltaan toimenpidealoitteessa ehdotettuun.